

Nieuw Rome. Het bijna moderne Oost-Romeinse rijk van de vijfde en zesde eeuw.

Wim Jurg

Robert Duthoy¹

Met dit werk voltooit Wim Jurg een trilogie gewijd aan de geschiedenis van de Late Oudheid. In 2012 publiceerde hij *De vierde eeuw of hoe het christendom staatsgodsdienst werd* en drie jaar later *De lange zevende eeuw of hoe christendom en islam de macht verdeelden*. Dit nieuwe boek vult dus de chronologische leemte op tussen deze eerdere werken en beschrijft de geschiedenis van het Oost-Romeinse rijk in de vijfde en zesde eeuw, een periode waarin de oostelijke helft van het Romeinse rijk krachtiger en welvarender werd terwijl het Westelijke Romeinse rijk verkrumelde tot er niets meer van over bleef. Volgens de auteur moet in deze geschiedenis van het Oost-Romeinse rijk een scherp onderscheid gemaakt worden tussen de vijfde en de zesde eeuw. In de vijfde eeuw vernieuwde het Oost-Romeinse rijk zich onder de leiding van kundige keizers en keizerinnen. De hoofdstad Constantinopel groeide en ondanks alle uitgaven was aan het begin van de zesde eeuw de staatskas beter gevuld dan misschien ooit eerder in de Romeinse geschiedenis. Daarentegen was, volgens Jurg althans, in de zesde eeuw een langdurig keizerschap, namelijk van Justinianus die regeerde van 527 tot 565, voldoende om deze gezonde basis te ondermijnen. Deze keizer draaide de vernieuwingen van de vijfde eeuw terug en probeerde ten koste van alles de westelijke helft van het rijk te heroveren met nefaste gevolgen voor de staatskas. Bovendien ging in diezelfde periode in de Syrische en Egyptische provincies de eenheid van de staatskerk verloren. Tot overmaat van ramp werd het rijk en in het bijzonder de hoofdstad Constantinopel, geteisterd door een pandemie van nooit geziene omvang en ernst die volgens bronnen uit die tijd in Constantinopel aan 250.000 à 300.000 inwoners (op een totale bevolking van een half miljoen) het leven kostte.

Jurg schrijft narratieve geschiedenis en brengt een chronologisch geordend verhaal. Het boek omvat vier delen die ieder *grosso modo* een halve eeuw bestrijken: **I. De lange stabiele regering van Theodosius II en misschien wel vooral Pulcheria;** **II. Een gehalveerd, welvend rijk;** **III. De keizer dieniet van ophouden wist;** **IV. Epiloog en toegift: Het bezoek van Gregorius.** Ieder van deze delen is verder onderverdeeld in korte hoofdstukjes van een zes à tien bladzijden die meer structuur brengen in het verhaal. In zijn betoog besteedt Jurg niet alleen aandacht aan de politieke en militaire ontwikkelingen maar ook aan de sociale, economische, religieuze en culturele aspecten. Zoals zijn eerdere werken is ook dit boek vlot leesbaar. Jurg schrijft sober maar helder en zonder veel omhaal van woorden. Hij is op de hoogte van de wetenschappelijke vakliteratuur zoals overtuigend blijkt uit de uitvoerige (blz. 200-214) beredeneerde bibliografie en verwerkt deze op een persoonlijke manier toteen voor een breed publiek van historisch geïnteresseerden toegankelijke tekst.

Dit brede publiek zal wel verrast worden door het overwegend negatieve beeld dat de auteur hier ophangt van keizer Justinianus. In de meeste algemene geschiedenissen geldt Justinianus immers als een van de grotere keizers van het Byzantijnse rijk en buiten de kringen van de vakhistorici is hij vaak een van de weinige, zoniet

¹ Robert Duthoy is ereprof (emeritus professor) oude geschiedenis aan de universiteit van Gent.

de enige, keizers waarvan de naam bekend is. Men ontkomt niet aan de indruk dat Jurg de, niet te loochenen, negatieve aspecten van zijn regering dik in de verf zet maar te weinig aandacht besteedt aan de positieve kanten en de grote realisaties van deze keizer. Deze realisaties worden door Jurg weliswaar vermeld maar de grote betekenis ervan laat hij m.i. onvoldoende aan bod komen. De invloed van de *Haghia Sophia* op de evolutie van de Byzantijnse en Ottomaanse bouwkunst kan nochtans moeilijk overschat worden en dit geldt eveneens voor de invloed van het *Corpus Iuris Civilis* op de Westerse rechtsgeschiedenis.

In de overigens goed gestoffeerde bibliografie ontbreekt m.b.t. de pestepidemie het baanbrekende werk van Kyle Harper uit 2017, *The Fate of Rome*. Onvermeld blijft verder dat van het omvangrijke *Corpus Iuris Civilis* een Nederlandse vertaling werd gerealiseerd onder leiding van J.E. Spruit en dat van de *Regula pastoralis* van Gregorius de Grote waaraan het laatste hoofdstuk van het boek is gewijd, in 2021 een Nederlandse vertaling met uitgebreide commentaar verscheen van de hand van L. Hendriksen B. Hegge onder de titel *De pasorale regel* (Studia Rodensia X). Maar deze schaarse kanttekeningen doen niet de minste afbreuk aan de waarde van dit boek dat een degelijk en voor een breed lezerspubliek heel toegankelijk relaas brengt over de geschiedenis van het Oost-Romeinse rijk in de vijfde en zesde eeuw en waarin, volkomen terecht, ook veel aandacht wordt besteed aan de prominente rol die een aantal keizerinnen in deze periode hebben gespeeld.

Wim Jurg, *Nieuw Rome. Het bijna moderne Oost-Romeinse rijk van de vijfde en zesde eeuw*. Eindhoven, Uitg. Damon 2022. 219 blz. 24,90€.